

О.І. Білецька, Голуб М.М.

МАТЕМАТИКА

4 клас

Конспекти уроків

Посібник для вчителя

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

ББК 22.1я71
Б19

Рецензенти:
кандидат педагогічних наук, доцент
М.В. Козак
вчитель вищої категорії, вчитель-методист
Н.О. Будна

Білецька О.І., Голуб М.М.
Б19 Математика. 4 клас. Конспекти уроків:
Посібник для вчителя. — Тернопіль:
Навчальна книга — Богдан, 2010. — 312 с.
ISBN 978-966-10-1020-7

У посібнику подано розгорнуті конспекти уроків з математики, зміст яких відповідає чинній програмі Міністерства освіти і науки України та Державному стандарту початкової загальної освіти.

Пропонуються картки для опитування, цікаві завдання для усного рахунку, зразки бесід під час вивчення нового матеріалу, завдання ігрового та творчого характеру. Практичні завдання розглядаються на основі схем, ілюстрацій, таблиць (“Математика в таблицях. 4 кл.” — автори Н.Шост, Н. Бакан). Наведено також тексти контрольних робіт.

Матеріал посібника відповідає підручнику “Математика. 4 клас”, автори Будна Н.О., Беденко М.В. — Тернопіль: “Навчальна книга — Богдан”.

Для вчителів початкових класів, студентів педагогічних вузів.

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-1020-7

© Навчальна книга — Богдан,
майнові права, 2010

Орієнтовне календарне планування

№ уроку	Тема уроку	№ стор.	Дата
1.	Повторення вивченого матеріалу за 3 клас. Вступ.	10	
2.	Повторення таблиць множення і ділення. Порядок дій.	12	
3.	Іменовані числа. Додавання і віднімання трицифрових чисел.	14	
4.	Задачі на зведення до одиниці. Множення трицифрового числа на одноцифрове.	17	
5.	Ділення на одноцифрове число. Круглі числа.	19	
6.	Множення і ділення трицифрових чисел на одноцифрові.	22	
7.	Назви компонентів при додаванні і відніманні. Ділення круглих чисел.	25	
8.	Знаходження числа за його частиною. Ділення круглих чисел.	27	
9.	Множення і ділення на одноцифрове число.	30	
10.	Перетворення іменованих чисел. Задачі на зведення до одиниці.	32	
11.	Контрольна робота (комбінована).	35	
12.	Аналіз контрольної роботи.	37	
13.	Нумерація чотирицифрових чисел.	37	
14.	Усна нумерація чотирицифрових чисел. Ділення трицифрового числа на двоцифрове.	39	
15.	Письмова нумерація чотирицифрових чисел. Одиниці довжини.	42	
16.	Письмова нумерація чотирицифрових чисел. Творча робота над задачею.	44	
17.	Письмова нумерація чотирицифрових чисел. Розкладання чисел на розрядні доданки.	46	
18.	Складання і порівняння виразів.	49	
19.	Письмова нумерація чотирицифрових чисел. Порівняння виразів.	52	
20.	Одиниці маси. Письмова нумерація чотирицифрових чисел.	55	
21.	Кути. Види кутів.	57	
22.	Заміна одних одиниць вимірювання довжини та маси іншими. Дії з іменованими числами.	60	
23.	П'ятицифрові числа. Письмове додавання і віднімання чотирицифрових чисел.	62	
24.	П'ятицифрові числа. Периметр трикутника.	65	

№ уроку	Тема уроку	№ стор.	Дата
25.	П'ятицифрові числа. Складання рівнянь.	68	
26.	Письмове додавання і віднімання багатоцифрових чисел.	70	
27.	Контрольна робота.	72	
28.	Аналіз контрольної роботи.	74	
29.	Нумерація шестицифрових чисел: читання і записування шестицифрових чисел у межах 200 000.	75	
30.	Одиниці часу. Нумерація шестицифрових чисел.	77	
31.	Письмова нумерація шестицифрових чисел. Мільйон.	80	
32.	Нумерація шестицифрових чисел. Додавання і віднімання іменованих чисел.	82	
33.	Класи і розряди. Задачі на зведення до одиниці.	84	
34.	Множення і ділення на 10, 100, 1000.	87	
35.	Помісьцеве значення цифр у запису багатоцифрового числа. Обчислення виразів.	90	
36.	Поняття про клас найбільших чисел. Порівняння мір часу.	93	
37.	Міри довжини. Додавання і віднімання іменованих чисел.	95	
38.	Міри маси. Нумерація багатоцифрових чисел.	99	
39.	Заміна одних одиниць вимірювання довжини та маси іншими. Розв'язування задач.	101	
40.	Перетворення одиниць вимірювання часу. Знаходження частини від числа.	103	
41.	Контрольна робота.	105	
42.	Аналіз контрольної роботи.	108	
43.	Додавання натуральних чисел. Закони додавання.	109	
44.	Віднімання. Правило віднімання числа від суми. Письмове додавання та віднімання багатоцифрових чисел.	111	
45.	Письмове додавання і віднімання багатоцифрових чисел.	113	
46.	Письмове додавання і віднімання багатоцифрових чисел.	116	
47.	Письмове додавання і віднімання багатоцифрових чисел. Розв'язування рівнянь на знаходження невідомого зменшуваного, від'ємника.	118	
48.	Додавання і віднімання багатоцифрових чисел.	121	
49.	Обчислення значень виразів. Складання і розв'язування рівнянь.	123	
50.	Додавання і віднімання іменованих чисел.	125	

№ уроку	Тема уроку	№ стор.	Дата
51.	Круглі числа. Іменовані числа.	129	
52.	Застосування способу округлення при додаванні і відніманні.	132	
53.	Швидкість. Час. Відстань. Розв'язування задач на знаходження швидкості руху.	135	
54.	Розв'язування задач на знаходження відстані.	137	
55.	Розв'язування задач на знаходження часу.	139	
56.	Задачі на рух. Поняття про геометричні тіла й плоскі фігури.	142	
57.	Контрольна робота.	145	
58.	Аналіз контрольної роботи. Обчислення виразів, розв'язування типових рівнянь.	147	
59.	Множення на одноцифрове число. Закони множення.	149	
60.	Письмове множення багатоцифрових чисел на одноцифрові.	151	
61.	Множення на одноцифрове число. Задачі на рух.	153	
62.	Множення багатоцифрових чисел на одноцифрові, коли в першому множнику є кілька нулів.	156	
63.	Ознайомлення з поняттям «площа фігури». Квадратний сантиметр. Знаходження значень виразів на сумісні дії. Розв'язування задач на спільну роботу.	158	
64.	Площа прямокутника. Обчислення площі прямокутника.	161	
65.	Обчислення площі прямокутника. Знаходження значень виразів на сумісні дії. Задачі на спільну роботу.	163	
66.	Одиниці вимірювання площі. Знаходження площі і периметра прямокутника. Розв'язування рівнянь.	166	
67.	Одиниці вимірювання площі. Обчислення виразів. Розв'язування задач.	169	
68.	Обчислення площі прямокутної ділянки. Задачі на обчислення площі. Розв'язування задач на рух у протилежних напрямках.	171	
69.	Задачі на обчислення площі. Знаходження однієї із сторін прямокутника за його площею і відомою другою стороною.	173	
70.	Обчислення площі. Дії з іменованими числами. Множення і ділення на одноцифрове число.	176	
71.	Палетка. Обчислення площі фігури за допомогою палетки. Задачі, пов'язані з обчисленням площі прямокутника. Розв'язування виразів.	178	
72.	Контрольна робота.	181	

№ уроку	Тема уроку	№ стор.	Дата
73.	Аналіз контрольної роботи.	182	
74.	Дія ділення. Властивості частки. Задачі, які розв'язуються дією ділення. Ділення трицифрових чисел на одноцифрові.	183	
75.	Ділення багатоцифрових чисел на одноцифрові (загальний випадок). Розв'язування задач на вивчений матеріал.	185	
76.	Ділення багатоцифрових чисел на одноцифрові. Розв'язування складених задач, рівнянь, перетворення іменованих чисел.	187	
77.	Ділення багатоцифрових чисел на одноцифрові у випадку, коли частка містить всередині нуль. Розв'язування задач на зустрічний рух.	189	
78.	Ділення багатоцифрових чисел на одноцифрові у випадку, коли частка містить всередині нулі. Розв'язування ускладнених задач на зведення до одиниці.	192	
79.	Ділення багатоцифрових чисел на одноцифрові у випадку, коли частка містить всередині нулі. Ускладнені задачі на зведення до одиниці.	194	
80.	Ділення багатоцифрових чисел, що закінчуються нулями. Розв'язування задач на вивчений матеріал.	197	
81.	Ділення іменованих чисел. Розв'язування задач, знаходження значень виразів. Розгортка куба.	199	
82.	Контрольна робота.	202	
83.	Аналіз контрольної роботи.	203	
84.	Частини. Знаходження частини від числа і числа за його частиною.	205	
85.	Порівняння частин. Складені задачі на знаходження частини від числа.	207	
86.	Ознайомлення з дробами. Запис дроби. Складені задачі, які включають знаходження частини від числа.	209	
87.	Знаходження дроби від числа. Розв'язування задач на знаходження дроби від числа.	211	
88.	Складені задачі, які включають знаходження дроби від числа.	213	
89.	Складені задачі, які містять знаходження дроби від числа.	215	
90.	Знаходження дроби від числа і числа за дробом. Розв'язування задач.	217	
91.	Знаходження числа за дробом. Повторення одиниць площі. Подання дроби як частки двох чисел.	219	

№ уроку	Тема уроку	№ стор.	Дата
92.	Множення чисел, що закінчуються нулями. Переставний і сполучний закони множення. Зображення круглого числа у вигляді добутку двох чисел, одним із множників якого є числа 10, 100, 1000.	222	
93.	Усне множення двоцифрових і круглих багатоцифрових чисел на розрядні числа. Складені задачі, розв'язування яких вимагає знаходження дроби від числа.	224	
94.	Усне множення на круглі числа. Повторення одиниць площі. Знаходження значень виразів. Розв'язування задач.	226	
95.	Письмове множення багатоцифрових чисел на круглі числа. Підготовка до розв'язування задач на пропорційне ділення.	228	
96.	Письмове множення багатоцифрових чисел на круглі та розрядні числа. Задачі на пропорційне ділення.	231	
97.	Контрольна робота.	233	
98.	Аналіз контрольної роботи.	236	
99.	Ділення числа на добуток. Усне ділення багатоцифрових чисел, що закінчуються нулями, на розрядні. Задачі на пропорційне ділення. Ділення з остачею.	236	
100.	Ділення з остачею на двоцифрове число. Усне ділення круглих чисел на розрядні. Розв'язування задач на пропорційне ділення.	238	
101.	Письмове ділення круглих багатоцифрових чисел.	240	
102.	Письмове ділення багатоцифрових круглих чисел на двоцифрові круглі числа. Розв'язування задач, рівнянь.	243	
103.	Закріплення письмового ділення круглих багатоцифрових чисел на розрядні числа. Розв'язування рівнянь, задач.	245	
104.	Письмове ділення. Перевірка ділення множенням.	247	
105.	Дії з іменованими числами.	249	
106.	Повторення множення на двоцифрове число. Розв'язування рівнянь, задач вивчених видів.	251	
107.	Письмове множення двоцифрового числа на двоцифрове. Підготовча робота до розв'язування задач за двома різницями.	253	
108.	Письмове множення трицифрового числа на двоцифрове.	255	
109.	Письмове множення багатоцифрового числа на двоцифрове (загальний випадок). Множення іменованих чисел.	257	

№ уроку	Тема уроку	№ стор.	Дата
110.	Знаходження значень виразів на сумісній дії. Розв'язування задач на знаходження числа за двома різницями.	259	
111.	Контрольна робота.	261	
112.	Аналіз контрольної роботи.	262	
113.	Ділення на двоцифрове число. Розв'язування задач.	262	
114.	Письмове ділення багатоцифрових чисел на двоцифрові.	264	
115.	Письмове ділення багатоцифрових чисел на двоцифрові. Задачі на знаходження середнього арифметичного (ознайомлення).	266	
116.	Письмове ділення багатоцифрових чисел. Задачі на знаходження середнього арифметичного.	267	
117.	Ділення багатоцифрових чисел на числа другого десятка. Задачі на знаходження середнього арифметичного.	269	
118.	Письмове ділення багатоцифрових чисел на двоцифрові у випадку, коли частка містить нулі. Задачі на знаходження середньої врожайності.	271	
119.	Письмове ділення багатоцифрового числа на двоцифрове, коли частка містить нулі. Розв'язування задач на середнє арифметичне.	273	
120.	Письмове ділення багатоцифрових чисел на двоцифрові, коли в кінці частки є нуль. Задачі на знаходження середнього арифметичного.	275	
121.	Письмове ділення багатоцифрових чисел на двоцифрові. Ділення з остачею. Розв'язування задач, рівнянь.	277	
122.	Ділення з остачею на двоцифрове число. Ділення іменованих чисел. Розв'язування задач.	279	
123.	Ділення багатоцифрових чисел на двоцифрові та трицифрові. Повторення множення на трицифрове число. Розв'язування задач.	281	
124.	Ділення багатоцифрового числа на двоцифрове. Розв'язування виразів, складання і розв'язування задач.	283	
125.	Ділення багатоцифрових чисел на трицифрові. Розв'язування задач.	285	
126.	Письмове ділення на трицифрове число. Розв'язування задач.	287	
127.	Ділення багатоцифрових чисел на трицифрові у випадку, коли в частці є нулі. Повторення вивченого.	289	

№ уроку	Тема уроку	№ стор.	Дата
128.	Контрольна робота.	291	
129.	Аналіз контрольної роботи.	292	
130.	Міри часу. Таблиця одиниць вимірювання часу. Століття, секунда. Задачі на зведення до одиниці.	292	
131.	Визначення тривалості подій за календарем. Перетворення одиниць часу. Задачі на зведення до одиниці. Знаходження значень виразів.	295	
132.	Міри часу. Перетворення одиниць часу. Визначення часу за годинником.	297	
133.	Додавання іменованих чисел, виражених мірами часу. Розв'язування задач.	298	
134.	Задачі на визначення тривалості події, її закінчення та початку. Повторення вивченого матеріалу.	300	
135.	Додавання і віднімання іменованих чисел, виражених мірами часу. Розв'язування задач на час.	302	
136.	Повторення вивченого матеріалу. Розв'язування задач, виразів, рівнянь.	303	
137.	Підсумкова контрольна робота.	305	
138.	Аналіз контрольної роботи. Повторення вивченого.	307	
139.	Підсумковий урок. Повторення вивченого за рік.	308	

УРОК 1 (№№ 1–11)

Повторення вивченого матеріалу за 3 клас.

Вступ

Мета. Ознайомити учнів з підручником. Повторити таблицю множення та обчислення виразів. Вправляти в розв'язуванні задач та виразів. Розвивати логічне мислення, любов до математики.

Обладнання. Таблиця «Нумерація чисел в межах 1000». Таблиця усних обчислень.

Зміст уроку

I. Організація класу.

Будем дружно працювати,
математику вивчати.

II. Вступне слово вчителя.

— Сьогодні ми продовжимо нашу подорож у країну «Математика». Давайте ознайомимось з нашим підручником. Що нас чекає нового?
(Розгляд підручника. Ознайомлення зі змістом.)

III. Актуалізація опорних знань.

1. Усна лічба.

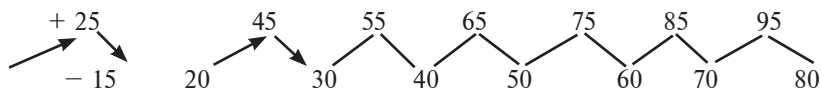
Гра «Естафета».

Для гри клас ділиться на три команди (ряди). На дошці записано стільки прикладів, скільки всього учнів. Приклади містять табличне множення і ділення, додавання і віднімання. За сигналом учителя перші учні виходять до дошки, розв'язують приклади (записують відповіді) і передають крейду наступним гравцям, які розв'язують наступні приклади, і т.д. Якщо учень бачить помилку гравця своєї команди, то коли до нього дійде черга, він може акуратно закреслити неправильну відповідь і написати правильну. Наприкінці всі мовчки перевіряють правильність розв'язання і визначають команду-переможця.

$6 \cdot 5 - 12$	$8 \cdot 4 - 20$	$6 \cdot 2 + 15$
$7 \cdot 4 + 14$	$5 \cdot 4 - 15$	$5 \cdot 6 - 14$
$3 \cdot 9 - 15$	$2 \cdot 4 + 9$	$3 \cdot 3 + 9$
$2 \cdot 6 + 12$	$5 \cdot 7 - 20$	$6 \cdot 3 + 12$
$2 \cdot 9 - 6$	$7 \cdot 2 + 14$	$6 \cdot 4 + 15$
$4 \cdot 8 + 14$	$5 \cdot 5 - 12$	$8 \cdot 3 + 20$
$6 \cdot 3 + 18$	$6 \cdot 6 - 10$	$5 \cdot 8 - 35$

2. Гра «Числова драбинка».

Щоб піднятися на сходинку числової драбинки, треба додати 25, щоб спуститися — відняти 15.

3. Хвилинка каліграфії із завданням.

Дописати числа до 20.

2, 4, 6, 8, ...

Дописати числа до 30.

3, 6, 9, 12, ...

IV. Робота з підручником.

1. Перед виконанням завдання з підручника учні повторюють нумерацію чисел в межах 1000.

а) Робота з таблицею №1 (1 завд.).

2. Дописати відповідні числа.

345 збільшити на 20; зменшити на 60; збільшити на 200; зменшити на 100.

— Які числа записали? Прочитайте.

345, 365, 305, 505, 405.

— З чого складається кожне число? Розкладіть одне з них на розрядні доданки.

$$345 = 300 + 40 + 5$$

3. Виконання завдань 1, 2. (Завдання №1 виконують з коментуванням.)

4. Завдання 3 (в парі).

— Яке найбільше число? (752) Найменше? (257) Чому?

5. Завдання 4 (усно).

$6 : 2 = 3$ (кл.) — зробить Колобок за 1 крок;

$3 \cdot 3 = 9$ (кл.) — він подолає трьома кроками.

6. Завдання 5 (усно).

$A + 1 = B$ Сума завжди позначає більше число.

$$2 + 1 = 3$$

$$5 + 1 = 6$$

Фізкультхвилинка.

7. Завдання 6 (самостійно).

Висновок. Як виконують дії у виразах з дужками? Без дужок?

8. Завдання 7 (з коментуванням).

Учні з високим рівнем знань розв'язують задачу самостійно.

1) $9 : 3 = 3$ (хв) — музикант зіграє 1 мелодію;

2) $3 \cdot 4 = 12$ (хв) — він зіграє 4 такі мелодії.

Відповідь. За 12 хвилин.

Складіть обернену задачу.

12 хв — 4 мелодії.

9 хв — ?

9. Гра «Розшифруй слова» (за № 8).

Учні виконують ділення і за допомогою відповідей розшифровують слова (*вовна, колос, сосна*).

10. Завдання 9 (з коментуванням).

11. Самостійна робота (3–5 хв).

1 варіант

$$50 - 4 \cdot 6$$

$$12 : (12 : 3)$$

$$35 + 3 \cdot 6$$

$$2 \cdot 6 + 4 \cdot 6$$

2 варіант

$$60 - 3 \cdot 5$$

$$18 + 5 \cdot 9$$

$$7 \cdot 4 + 3 \cdot 8$$

$$18 : (18 : 3)$$

Задача.

Дівчинка за три дні намалювала 12 малюнків. Скільки малюнків намалює дівчинка за 5 днів?

(Завдання учні виконують із взаємоперевіркою.)

V. Підсумок уроку.

— Чого навчились на уроці?

— Що було найцікавішим?

— Що слід запам'ятати?

VI. Домашнє завдання.

№ 10, 11 (с. 4).

УРОК 2 (№№ 12–22)

Повторення таблиць множення і ділення.

Порядок дій

Мета. Закріпити знання таблиці множення і ділення; розвивати логічне мислення учнів; вчити розв'язувати задачі.

Обладнання. Таблиця для усних рахунків (№ 1).

Зміст уроку

I. Організація класу.

II. Контроль, корекція і закріплення знань.

1. Перевірка домашнього завдання.

а) Зачитати результати прикладів.

б) Зачитати відповідь до задачі № 10, збільшити відповідь у 5 разів. (6 грн, 30 грн.)

2. Усна лічба.

Гра «Футбол».

Клас ділиться на дві команди. Учень з першої команди називає довільний приклад з таблиці множення і вказує учня з другої команди, який буде відповідати. Якщо відповідь правильна, то гравець, який «від-

бив удар», дає завдання першій команді. Якщо відповідь неправильна, то «нападаюча» команда дає правильну відповідь і хором говорить «Гол». Учень, якого викликали, може звертатись по допомогу до одного з членів своєї команди. Перемагає команда, яка «заб'є» більше «голів».

3. Хвилинка каліграфії із завданням.

— Нас зустрічають деякі числа, з яких складаються цікаві приклади. Розв'яжемо їх і дізнаємось, яке число «заховалося».

$$900 : 3 \quad - \quad 50 \cdot 2 \quad : \quad 100 \cdot 4 \quad \cdot \quad 9$$

«Заховалося» число 180.

— Що ви знаєте про це число?

(Це число трицифрове, парне, в ньому 1 одиниця розряду сотень, 8 одиниць розряду десятків, 0 одиниць розряду одиниць; у цьому числі 18 десятків; складається з цифр 1, 8, 0.)

— Запишіть це число.

4. Математичний диктант.

- Знайти добуток чисел 8 і 4; 5 і 6; 9 і 4.
- Число 9 збільшити у 5 разів.
- Знайти частку чисел 40 і 8; 32 і 4.
- Число 60 зменшити на добуток чисел 2 і 9.
- Різницю чисел 60 і 35 зменшити у 5 разів.

III. Повторення таблиць множення і ділення.

1. Виконання завдання 12 (з коментуванням).

2. Виконання завдання 13 (самостійно).

— Які числа утворились? Прочитайте.

— З яких розрядів складається число 254?

3. Усне виконання завдання № 16.

— Яка літера позначає у даній рівності більше число? Чому?

4. Письмове виконання завдання № 17.

Учні розташовують літери в порядку зростання чисел і читають розшифроване слово (*година*).

5. Робота над задачею.

а) Усне розв'язування задачі № 14.

б) Розв'язування задачі № 18 (1, 2).

— Чим схожі задачі?

— Чим відрізняються? (*Обернена задача*).

$$1) 6 : 2 = 3 \text{ (кл.)} \quad 1) 6 : 2 = 3 \text{ (кл.)}$$

$$2) 3 \cdot 9 = 27 \text{ (кл.)} \quad 2) 9 : 3 = 3 \text{ (кл.)}$$

Фізкультхвилинка.

6. Робота з таблицею № 2.

Повторення правил множення і ділення на 1,0.

7. Коментоване виконання № 19.

Взаємоперевірка.

8. Гра «Розшифруй слова» (за № 20).

— Які слова одержали?

(*Морква, рамка, комар.*)

9. Творча робота над задачею № 15.

а) Складіть пряму задачу за малюнком.

б) Складіть обернену задачу. Запишіть.

За 2 дні — 4 будиночки.

За 3 дні — ?

10. Самостійна робота.

$$\begin{array}{ccc|ccc} 245 \cdot 1 & 45 : 45 & 6 \cdot 5 - 24 & 368 \cdot 1 & 56 : 56 & 6 \cdot 5 - 14 \\ 350 \cdot 0 & 0 : 24 & 8 \cdot 2 + 16 & 424 \cdot 0 & 0 : 29 & 7 \cdot 5 + 20 \end{array}$$

Задача. Четверо учнів пофарбували 20 парт. Скільки парт пофарбують 7 учнів, якщо будуть працювати із такою самою продуктивністю?

Учні з високим рівнем знань складають і розв'язують обернені задачі.

IV. Підсумок уроку.

V. Домашнє завдання.

№№ 21, 22.

УРОК 3 (№№ 23–33)

Іменовані числа.

Додавання і віднімання трицифрових чисел

Мета. Закріпити вміння додавати і віднімати; вправляти в розв'язуванні задач на зведення до одиниці; розвивати уважність, старанність.

Обладнання. Таблиця для усної лічби № 3, картки для опитування.

Зміст уроку

I. Організація класу.

II. Контроль, корекція і закріплення знань.

1. Перевірка домашнього завдання.

а) Зачитати відповіді виразів № 22, кожену відповідь збільшити на 15.

б) Зачитати відповідь до задачі, зачитати складену обернену задачу.

2. Усні обчислення.

а) «Ланцюжок» (таблиця № 3 — 1, 3 завдання).

б) Гра «Хто швидше?»

Учитель показує вираз, записаний на дошці (в таблиці), а учні знаходять картку з відповіддю і піднімають її.

$17 \cdot 1 \cdot 0$	$100 - 2$	$425 - 25$	$700 + 200$
$24 \cdot 0 \cdot 5$	$705 + 5$	$506 - 6$	$587 - 80$
$36 : 36 \cdot 17$	$158 + 2$	$436 + 4$	$600 + 400$

в) Виконання завдань №№ 23, 27.

г) *Задачі.*

• Учні мали посадити в парку 160 лип, а посадили 90. Скільки лип ще залишилось посадити? (70)

• У магазин привезли 527 зошитів. Через тиждень залишилося 120 зошитів. Скільки зошитів продали за тиждень? (407)

• Спортсмен зробив два стрибки. Довжина першого стрибка 3 м 12 см, а другого — на 1 дм більша, ніж першого. Яка довжина другого стрибка? (3 м 22 см)

г) Математичний диктант.

• Записати результати.

$100 : 20$	$16 \cdot 1$
$8 \cdot 4$	$20 \cdot 4$
$16 : 2$	$19 \cdot 0$

• Невідоме число збільшили у 3 рази й одержали 270. Знайти невідоме число. (90)

• Скласти і записати три вирази на множення з числом 7.

3. Картки для опитування.

№ 1

1. Обчисли вирази.

$$6 \cdot 9 - 3 \cdot 7 \qquad 8 \cdot (7 \cdot 7)$$

2. Знайди невідомі числа і обчисли їх суму.

$$6 \cdot a = 42 \qquad b : 3 = 9$$

№ 2

1. Обчисли вираз.

$$7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7$$

Заміни додавання множенням. З одержаного виразу склади два вирази на ділення.

2. Розв'яжи задачу.

18 кг смородини господарка розклала у 6 кошиків. Скільки потрібно кошиків, щоб розкласти 21 кг смородини?

III. Робота з іменованими числами.

1. Виконання завдання № 24 (з коментуванням).

2. Виконання завдання № 26 (із взаємоперевіркою).

IV. Повторення письмового додавання і віднімання трицифрових чисел.

1. Робота з таблицею № 3 (2 завд.).

— Вставити замість зірочок пропущені цифри.

$$\begin{array}{r} - 891 \\ - 356 \\ \hline * 3 * \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 702 \\ - 347 \\ \hline * * 5 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 249 \\ + 196 \\ \hline * 4 * \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 532 \\ + 299 \\ \hline * * 1 \end{array}$$

2. Робота з підручником.

а) Виконання завдання № 28.

Першу колонку з коментуванням, наступні — самостійно по рядах.

Самоперевірка.

б) Самостійна робота.

1 варіант — № 25 (1).

2 варіант — № 25 (2).

Порівняння задач.

— Чим схожі? Чим відрізняються?

3. Хвилинка-цікавинка (№№ 29, 31).

4. Виконання завдання підвищеної складності (№ 30, с. 7).

Учні приходять до висновку, що від дроту завдовжки 38 м можна відрізати щонайбільше 7 кусків, по 5 м кожен ($5 \text{ м} \cdot 7 = 35 \text{ м}$).

5. Самостійна робота.

1 варіант

$$\begin{array}{r} + 892 \\ + 345 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 602 \\ - 347 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 546 \\ + 247 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 296 \\ + 187 \\ \hline \end{array}$$

2 варіант

$$\begin{array}{r} - 651 \\ - 243 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 504 \\ - 236 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 187 \\ + 365 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 532 \\ + 299 \\ \hline \end{array}$$

• У 3 рядах росло 18 ялинок. Скільки ялинок буде рости у 5 таких самих рядах?

— Розв'яжіть задачу. Складіть обернену і запишіть (диференційовано).

V. Підсумок уроку.

VI. Домашнє завдання.

№№ 32, 33 (с. 7).

УРОК 4 (№№ 34–45)

Задачі на зведення до одиниці. Множення трицифрового числа на одноцифрове

Мета. Повторити прийоми множення трицифрового числа на одноцифрове; удосконалювати навички, вміння розв'язувати задачі.

Обладнання. Таблиці для усних обчислень, картки для опитування.

Зміст уроку

I. Організація класу.

II. Контроль, корекція і закріплення знань.

1. Перевірка домашнього завдання.

а) Учні зачитують відповідь до задачі № 32.

— А за скільки годин художник розмалює 20 чашок?

б) Двоє учнів на дошці пояснюють обчислення виразів.

$$543 + 356$$

$$867 - 199$$

2. Завдання для опитування.

а) Обчислити значення виразів $a + b$ і $a - b$, якщо $a = 396$; $b = 149$.

б) Перевірити віднімання додаванням.

$$\begin{array}{r} - 892 \\ 456 \\ \hline 436 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Перевірка} + 436 \\ 456 \\ \hline 892 \end{array}$$

3. Хвилинка каліграфії.

- Число 27 збільшити на 40;
- зменшити у 3 рази;
- зменшити на 4.

4. Картки для опитування.

№ 1

1. Обчисли.

$$156 + 474$$

$$901 - 433$$

2. Розв'яжи задачу.

У шкільних змаганнях взяло участь 357 хлопчиків, це на 80 більше, ніж дівчаток. Скільки всього дітей взяло участь у змаганнях? (634)

№ 2

1. Обчисли.

$$980 - 256$$

$$647 + 298$$

2. Розв'яжи задачу.

У мами було 500 гривень. Вона купила сукню за 240 гривень і три пари шарпеток, по 5 гривень за пару. Скільки грошей залишилось в мамі? (245 грн)

5. Усні обчислення.

Таблиця № 4 (1).

а) Гра «Мовчанка».

$$54 + 4 \cdot \begin{array}{|c|} \hline 3 \\ \hline 5 \\ \hline 7 \\ \hline 4 \\ \hline 9 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{|c|} \hline 12 \\ \hline 42 \\ \hline 30 \\ \hline 54 \\ \hline 18 \\ \hline \end{array} : 6 \cdot 3$$

Відповідь: 66, 74, 82, 70, 90.   Відповідь: 6, 21, 15, 27, 9.

б) Математичний диктант.

- Перший множник — 5, другий — частка 30 і 6. Знайти добуток. (25)
- Число 64 зменшити у 8 разів і результат збільшити на 24. (32)
- Суму чисел 24 і 16 зменшити у 5 разів. (8)
- Ділене — 36, дільник — різниця чисел 24 і 15. Знайти частку. (4)
- Знайти число, $\frac{1}{3}$ якого дорівнює 7. (21)
- Знайти $\frac{1}{5}$ від суми чисел 15 і 25. (8)

III. Повторення письмового множення на одноцифрове число.

1. Робота з таблицею № 4 (Завдання 2).

— Вставте замість зірочок відповідні числа.

$$\begin{array}{r} \times 138 \\ \hline 4 \\ \hline * * 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times 106 \\ \hline 7 \\ \hline 7 * * \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times 335 \\ \hline 2 \\ \hline * 7 * \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times 237 \\ \hline 3 \\ \hline * * 1 \end{array}$$

2. Усне виконання №№ 34, 36, 38.

3. Письмове виконання №№ 35, 37 (самостійно).

— Складіть обернену задачу до № 35.

За 2 год — 4 ялинки

2 год — 4 ялинки

? — 12 ялинок

6 год — ?

4. Розв'язування задач (№ 40).

— Чим схожі і чим відрізняються дані задачі?

— Скільки кроків має зробити жовтий колобок, щоб подолати 9 клітинок? ($6 : 2 \cdot 9 = 27$ (кр.))

— Скільки клітинок подолає оранжевий колобок дев'ятьма такими кроками? ($9 : (6 : 2) = 3$ (кл.))

а) Виконання завдань №№ 39, 42, 43.

б) Числові колони.

У порожні клітинки вставити такі числа, щоб усі 4 горизонтальні і 4 вертикальні рядності були правильними.

$$\begin{array}{r}
 40 + \square - \square = 20 \\
 + \quad - \quad + \quad + \\
 \square - 20 + 0 = \square \\
 - \quad + \quad - \quad - \\
 \square + \square - 60 = 60 \\
 = \quad = \quad = \quad = \\
 10 + 50 - \square = 30
 \end{array}$$

У результаті отримуємо:

$$\begin{array}{r}
 40 + 70 - 90 = 20 \\
 + \quad - \quad + \quad + \\
 90 - 20 + 0 = 70 \\
 - \quad + \quad - \quad - \\
 120 + 0 - 60 = 60 \\
 = \quad = \quad = \quad = \\
 10 + 50 - 30 = 30
 \end{array}$$

в) Замість зірочок вписати знаки дій.

$$3 * 2 * 1 = 1 \qquad 1 * 2 * 3 * 4 = 4$$

(Відповідь: $3 - 2 \cdot 1 = 1$, або $3 - 2 : 1 = 1$; $1 + 2 - 3 + 4 = 4$)

5. Самостійна робота.

1 варіант

$$136 \cdot 4 \qquad 215 \cdot 3$$

2 варіант

$$245 \cdot 4 \qquad 196 \cdot 5$$

— Скласти вираз до задачі.

У саду посадили 15 рядів яблунь, по 5 дерев у кожному, і 10 рядів груш, по стільки ж в ряду, як і яблунь. Скільки всього дерев в саду? Розв'яжіть двома способами.

6. Виконання завдання підвищеної складності (№ 41).

$$7 \text{ м} \cdot \square = 27$$

— На яке число потрібно помножити 7 м, щоб результат був близьким до числа 27, але не більшим від нього?

$$7 \text{ м} \cdot 3 = 21$$

$$21 < 27$$

Отже, число 3 підходить.

IV. Підсумок уроку.

V. Домашнє завдання.

№№ 44, 45.

УРОК 5 (№№ 46–58)

Ділення на одноцифрове число. Круглі числа

Мета. Формувати навички ділення на одноцифрове число, закріплювати знання таблиць множення і ділення; вправляти в розв'язуванні задач, розвивати логічне мислення.

Обладнання. Таблиця для усного рахунку, картки для опитування.

Зміст уроку

I. Організація класу.

II. Контроль, корекція і закріплення знань.

1. Перевірка домашнього завдання.

а) Зачитати відповіді у числових колонах № 44.

б) Пояснити розв'язання задачі № 45.

1) $200 : 4 = 50$ (к) — ціна 1 кульки;

2) $50 \cdot 6 = 300$ (к) = 3 (грн) — ціна 6 кульок.

Скласти обернену.

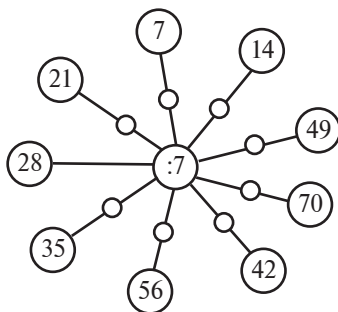
4 п.к. — 2 грн

? — 3 грн

— Скільки кульок можна купити за 3 грн?

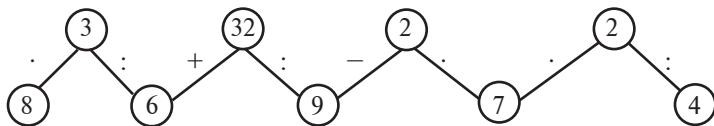
2. Усні обчислення.

а) Гра «Чарівна квітка».

б) Назвати множники, коли добуток 20; 36; 18; 28.

в) Усні обчислення за таблицею № 5.

Відповідь. 7.

г) Виконання завдання № 46.

3. Завдання для фронтального опитування.

а) Розв'язати приклади з остачею.

$$81 : 9$$

$$54 : 8$$

$$46 : 6$$

$$51 : 7$$

б) Обчислити.

$$\begin{array}{r} 345 \\ \times 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 207 \\ \times 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 235 \\ \times 3 \\ \hline \end{array}$$

(Відповідь: 1380, 1035, 705)

в) Скласти вираз і записати.

Перше число 500, друге у 10 разів менше за перше, а третє — у 5 разів менше за друге. Знайти третє число.

$$500 : 10 : 5 = 10.$$

Відповідь. Третє число 10.

4. Картки для опитування.

№ 1

1. Обчисли.

$$\begin{array}{r} 137 \\ \times \quad 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 243 \\ \times \quad 3 \\ \hline \end{array}$$

(Відповідь: 685, 729.)

2. У парку росло 12 рядів беріз, по 5 дерев у кожному, і 15 рядів лип — по стільки ж дерев у ряду, що і беріз. Скільки всього дерев росло у парку?

(Відповідь: 135 дерев.)

№ 2

1. Обчисли.

$$\begin{array}{r} 135 \\ \times \quad 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 204 \\ \times \quad 3 \\ \hline \end{array}$$

(Відповідь: 665, 612.)

2. На 10 порцій морозива витрачають 450 г вершків. Скільки грамів вершків потрібно на 9 таких порцій?

(Відповідь: 405 г.)

III. Повторення письмового ділення на одноцифрове число.

1. Робота за № 48 (з коментуванням).

2. Розв'язування задач.

а) Туристи проїхали автобусом 425 км, поїздом — у 5 разів менше, а пішки пройшли на 34 км менше, ніж проїхали поїздом. Скільки кілометрів пройшли туристи пішки?

$$(425 : 5 - 34 = 51 \text{ (км)})$$

Фізкультхвилинка.

б) Розв'язування задачі № 47 (складання виразу).

Відповідь. $81 - 81 : 3 = 54$ (км).

3. Ознайомлення з круглими числами (за № 50)

— Які числа називають круглими?

— Прочитайте круглі числа в порядку зростання.

— Яке слово отримали? (*Дніпро.*)

4. Перетворення іменованих чисел (№ 51).

5. Гра «Розшифруй слова» (за № 54).

Гру проводять у формі змагання між рядами (групами).

- 1 ряд — паркан;
 2 ряд — паркет;
 3 ряд — тарган.

6. Самостійне розв'язування задачі № 55.

$$10 \cdot 3 + 10 = 40 \text{ (л)}$$

Відповідь: 40 л голубої фарби.

Взаємоперевірка.

7. Робота в групах.

Перший рівень.

1. Знайти значення виразу $345 : a$, якщо $a = 5$. (*Відповідь:* 69.)

2. Обчислити.

$$620 - (124 + 98) \qquad 235 \cdot 3$$

(*Відповідь:* 398, 705.)

Другий рівень.

1. Знайти значення виразу $360 : a + 87$, якщо $a = 5$. (*Відповідь:* 159.)

2. Обчислити.

$$765 - (268 + 175) \qquad 1 \text{ кг} : 5 \qquad 1 \text{ м} : 4 \text{ см}$$

(*Відповідь:* 322, 200 г, 25.)

Третій рівень.

1. Обчислити.

$$327 : 3 + 165 \qquad 328 : 4 + 45 : 3$$

(*Відповідь:* 274, 97.)

2. У п'яти ящиках 150 кг яблук, порівну в кожному. Скільки кілограмів яблук у 8 ящиках? (240 кг).

IV. Підсумок уроку.

V. Домашнє завдання.

№№ 56, 57, 58.

Додаткові завдання.

$$\frac{1}{5} \text{ від } 1 \text{ хв}; \qquad \frac{1}{4} \text{ від } 1 \text{ кг}; \qquad \frac{1}{3} \text{ року.}$$

(12 с; 250 г; 4 міс.)

УРОК 6 (№№ 59–70)

Множення і ділення трицифрових чисел на одноцифрові

Мета. Вправляти в розв'язуванні задач, які включають знаходження частини від числа; закріплювати навички ділення трицифрового числа на одноцифрове, розвивати уважність, старанність.

Обладнання. Таблиця для усних обчислень (№ 6), картки для опитування.

Зміст уроку

I. Організація класу.

II. Контроль, корекція і закріплення знань.

1. Перевірка домашнього завдання.
Зачитати результати обчислень. (№ 57)
Прочитати відповідь до задачі № 58.

2. Усні обчислення.

а) Гра «Ланцюжок».

— Знайдіть суму чисел 29 і 37;

— збільшіть її в 10 разів;

— зменшіть у 20 разів;

— знайдіть різницю отриманого числа і 7;

— зменшіть отримане число в 13 разів;

— ми отримали перший множник, другий множник 38, знайдіть добуток;

— на скільки це число більше, ніж 70?

— помножте на 11;

— зменшіть у 22 рази;

— збільшіть у 230 разів;

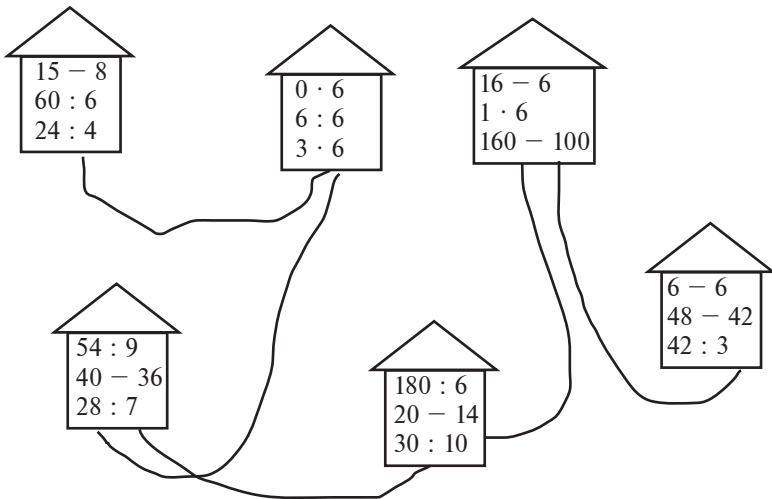
— зменшіть у 10 разів;

— знайдіть наступне число.

Ми отримали 70.

б) Гра «Будиночки з секретом». (Таблиця № 6, 1 завд.)

У кожному будиночку є троє «дверей». Сова може відчинити двері ключем із числом 6. (Учні називають вирази з відповіддю 6.) В який будиночок Сова не може потрапити? Чому?

в) Математичний диктант.

- Знайти добуток чисел 16 і 5.
- Знайти частку чисел 72 і 6.
- Число 90 збільшити у 6 разів.
- Число 500 збільшити у 2 рази.
- Частку чисел 56 і 7 збільшити на 110.

(Відповіді: 80, 12, 540, 1000, 118.)

2. Каліграфічна хвилинка.

70 320 32 70 320 32

3. Завдання для опитування.

а) Виконати ділення письмово.

175 : 5   875 : 5   468 : 9

(Результати обчислень: 35, 175, 52.)

б) Розв'язати задачу.

Першого дня художню виставку відвідали 126 осіб, а другого — у 3 рази більше. Учні четвертих класів становили $\frac{1}{6}$ всіх відвідувачів. Скільки четвертокласників відвідали виставку?

Розв'язання: $(126 + 126 \cdot 3) : 6 = 84$ (учн.)

4. Картки для опитування.

№ 1* (Завдання для учнів з високим рівнем знань).

1. Виконай письмове ділення і множення.

693 : 3   926 : 2   145 · 4

(Результати обчислень: 231, 463, 580).

2. У Василя було 46 гривень, а в сестрички — у 2 рази менше. Скільки грошей у сестрички? Зміни запитання, щоб задача розв'язувалася на дві дії.

(Розв'язання: $46 : 2 + 46 = 69$ грн.)

№ 2.

1. Виконай ділення і множення письмово.

684 : 9   134 · 4

2. У 7 каютах 28 місць. Скільки місць у дев'яти таких каютах?

(Розв'язання: $28 : 7 \cdot 9 = 36$ (м))

III. Вправлення у розв'язуванні виразів і задач.

1. Виконання завдання № 60.

2. Виконання дій з іменованими числами №№ 61, 62 (з коментуванням).

3. Самостійне виконання № 63.

1 варіант

(1, 3 вирази)

2 варіант

(2, 4 вирази).

4. Хвилинка-цікавинка (за № 65). (Отримаємо слово село.)

5. Виконання завдання підвищеної складності (№ 64).

Учні добирають такі множники, щоб добутки були максимально наближеними до вказаних чисел, але не більшими за них.

$$6 \text{ ц} \cdot \square \rightarrow 57 \text{ ц} \quad 6 \text{ ц} \cdot 9 = 54 \text{ ц} \quad 54 \text{ ц} < 57 \text{ ц}$$

Отже, відповідь: 9.

6. Гра «Хто швидше?» по командах-рядах (№ 66).

Вийде слово ...

1 команда

банка

2 команда

фарба

3 команда

лавка

7. Розв'язування задачі № 67.

— Що потрібно знати, щоб відповісти на запитання задачі?

(Скільки було білої фарби. $60 - 20 = 40$ (л).)

— Яку дію потрібно виконати, щоб відповісти на запитання задачі?
($40 - 20 = 20$ (2).)

— Чому?

8. Самостійна робота.

1 варіант

$$454 - 273 \quad 162 : 9 \quad 392 \cdot 2$$

• На восьми полицях розмістили 48 ляльок, порівну на кожній. Скільки ляльок на шести таких самих полицях?

Відповідь: 181, 18, 784

Розв'язання задачі:

$$48 : 8 \cdot 6 = 36 \text{ (л.)}$$

2 варіант

$$478 + 168 \quad 609 : 3 \quad 127 \cdot 4$$

• Кондитер розклав на шість тортів 48 полуничок, порівну на кожний торт. Скільки полуничок на чотирьох таких самих тортах?

Відповідь: 646, 103, 508.

Розв'язання задачі:

$$48 : 6 \cdot 4 = 32 \text{ (п.)}$$

Додаткове завдання. За скороченим записом (таблиця № 6) скласти задачу і розв'язати.

У 5 ящиках — по 28 кг яблук }
7 ящ. — по 27 кг груш } ?

(*Розв'язання:* $28 \cdot 5 + 27 \cdot 7 = 329$ (кг).)

IV. Підсумок уроку.

V. Домашнє завдання.

№№ 68, 69, 70.

УРОК 7 (№№ 71–83)

Назви компонентів при додаванні і відніманні.

Ділення круглих чисел

Мета. Формувати уміння розв'язувати рівняння на знаходження невідомого доданка, від'ємника; вправляти у множенні і діленні круглих чисел, розвивати уважність.

Обладнання. Картки для опитування, картки для гри.